

GRZEGORZ KAMIL SZCZECINA

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie

PODSTAWOWE WARTOŚCI CZŁOWIEKA I SPOŁECZEŃSTWA ZAWARTE W KAZANIACH BŁ. KS. JERZEGO POPIELUSZKI

Dzieje Kościoła powszechnego na przestrzeni wieków są bardzo bogate. Jednakże obraz całości jest budowany przez Kościoły lokalne, w których nie brak świadków, którzy w szczególny sposób zapisali się w historii Kościoła i Ojczyzny. Niewątpliwie jedną z takich postaci jest bł. ks. Jerzy Popiełuszko¹. Ten kapłan swoją duszpasterską posługą związał się ze środowiskiem ludzi pracy, stając się symbolem ludzi uciemnionych przez ówczesny komunistyczny system. Msze

¹ Urodził się 14 września 1947 r. w Okopach, niedaleko Suchowoli, jest to teren dzisiejszej diecezji białostockiej. Od dzieciństwa odznaczał się wielką pobożnością i gorliwością w miłości do Boga i bliźniego. Po ukończeniu szkoły średniej w Suchowoli w 1965 r. wstąpił do warszawskiego seminarium duchownego. Podczas formacji ku kapłaństwu został na okres dwóch lat powołany do obowiązkowej wówczas służby wojskowej. Odbił ją w Bartoszycach, gdzie pomimo szykan i szyderstw ze strony wojskowych, odważnie odznaczał się przywiązaniem do Boga i Kościoła. Świecenia kapłańskie przyjął w 1972 r. Od roku 1979 był rezydentem przy parafii św. Stanisława Kostki w Warszawie na Żoliborzu. Po wprowadzeniu stanu wojennego (1981-1983) zaczął odprawiać msze św. za Ojczyznę, które gromadziły tłumy wiernych. W spokojnych i rzeczowych kazaniach bronił godności człowieka i narodu, a przede wszystkim wzywał do dawania chrześcijańskiego świadectwa w trudnej i bolesnej rzeczywistości. Organizował pomoc dla rodzin internowanych robotników, których otaczał duszpasterską opieką. Po wielu szykanach i prześladowaniach został 19 października 1984 r. uprowadzony i zamordowany przez przedstawicieli Urzędu Bezpieczeństwa. Beatyfikowany 6 czerwca 2010 r. Proces kanonizacyjny rozpoczął się 20 września 2014 r. w diecezji Crételi we Francji. Zob. M. Kindziuk, *Świadek Prawdy. Życie i śmierć księdza Jerzego Popiełuszki*, Wyd. Święty Paweł, Częstochowa 2010; E.K. Czackowska, T. Wiścicki, *Ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Wyd. Świat Książki, Warszawa 2009; J. Sochoń, *Tama. Opowieść o życiu i męczeństwie księdza Jerzego Popiełuszki*, Wyd. WAM, Kraków 2010; M. Kindziuk, *Matka Świętego. Poruszające świadectwo Marianny Popiełuszko*, Wyd. Znak, Kraków 2012; A. Mularska, *Święty wśród nas. Błogosławiony ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Wyd. Rafael, Kraków 2015; G.K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki w perspektywie przemian społecznych w Polsce po 1989 roku*, Wyd. Nova Sandec, Nowy Sącz 2015, s. 21-54; E.K. Czackowska, T. Wiścicki, *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Wiara, nadzieja, miłość. Biografia błogosławionego*, Wyd. Edipresse Książki, Warszawa 2017.

święte za Ojczyznę², sprawowane przez męczennika, w kościele parafialnym św. Stanisława Kostki na warszawskim Żoliborzu³, przyciągały tysiące wiernych. Kazania, które podczas nich głosił, stały się jego duchowym testamentem, a także bazą, z której można czerpać tematy nie tylko do akademickich rozważań. Błogosławiony swoje nauczanie opierał na czterech filarach wartości: prawdzie, wolności, sprawiedliwości i solidarności. To one według ks. Jerzego i katolickiej nauki społecznej Kościoła są podwalinami, na których każda osoba winna budować swoje chrześcijańskie życie i społeczeństwo. To w realizacji owych wartości ks. Popiełuszko widział remedium dla zniewolonych ówczesną sytuacją społeczno-polityczną Polaków.

1. PRAWDA

Jedną z podstawowych wartości, które zostały zawarte w nauczaniu męczennika komunizmu jest prawda. Ks. Jerzy Popiełuszko stanowczo nawoływał, iż obowiązkiem chrześcijanina, wynikającym z przyjęcia sakramentu chrztu, jest dawanie świadectwa o Prawdzie – Jezusie Chrystusie. Także obecność wartości – prawdy – w życiu człowieka była dla ks. Jerzego bardzo istotnym elementem w kształtowaniu osoby ludzkiej. Wynika to przede wszystkim z obowiązku wierności Bogu oraz wierności wobec sumienia, „które jest miernikiem prawdy”⁴. Istotne jest, by to właśnie prawda zajmowała honorowe miejsce w życiu człowieka. Ks. Popie-

² Idea mszy świętych za Ojczyznę jest zakorzeniona w polskiej tradycji. Od czasów króla Władysława Jagiełły, kościelnym obyczajem stało się organizowanie mszy i modlitw w intencjach politycznych (przed ważnymi bitwami). Papież Klemens XIII nakazał trzydniowe modły za Polskę w 1767 roku, przed jej pierwszym rozbiorem. Podczas narodowych powstań i zaborów nastąpiło znaczne nasilenie nabożeństw „o pomyślność ojczyzny”. Zob. J. Sochoń, *Tama*, s. 125-126. Zob. także: J. Komar, *Warszawskie manifestacje patriotyczne 1860-1861*, Wyd. PWN, Warszawa 1970, s. 189-193.

³ Msze św. za Ojczyznę w kościele św. Stanisława Kostki zainicjował ks. prałat Teofil Bogucki w październiku 1980 r. Od lutego 1982 r. odprawiano je systematycznie w ostatnią niedzielę miesiąca. Wtedy także ks. Bogucki powierzył ks. Jerzemu Popiełuszcze ich celebrowanie, wygłaszanie homilii oraz wszelkie przygotowania organizacyjne. Kazania wygłaszane podczas nabożeństw za Ojczyznę, poczynawszy od 17 stycznia 1982 r. do września 1984 r., zostały zarejestrowane oraz wydane. Stanowią pewną spójną całość w zakresie nauczania ks. Jerzego. Zarejestrowano także parę rozważań modlitewnych (droga krzyżowa), różańcowych i homilię, wygłoszonych w kilku miastach Polski. A. Mularska, *Święty wśród nas*, dz. cyt., s. 344-348; Z. Malacki, *Świadek trudnych czasów*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982-1984*, red. Z. Malacki, Agencja Wydawnicza i Reklamowa AKCES, Warszawa 2004, s. 6-7.

⁴ J. Popiełuszko, *Homilia z 31 października 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, red. A. Majewski, Wyd. Libella, Paryż 1984, s. 73.

łuszko mówił: „Piszą kobiety więzione w Fordonie⁵: «Chcemy wyjść na wolność, ale nie za wszelką cenę. Nie za cenę wyrzeczenia się własnych ideałów, nie za cenę zdrady samego siebie...». (...) Postawmy życie w prawdzie na pierwszym miejscu, jeżeli nie chcemy, by nasze sumienie porosło pleśnią. Słowo prawdy, życie w prawdzie może kosztować, jest czasami ryzykowne. Ale jak mówił prymas kardynał Stefan Wyszyński: «Tylko za plewy się nie płaci. Za pszeniczne ziarno prawdy – trzeba zapłacić...»⁶. Nie sprzedawaj swoich ideałów za miskę ciepłej soczewicy. Nie sprzedawaj swoich ideałów kupcząc twoim bratem”⁷. Przykładem i Świadkiem Prawdy jest Jezus Chrystus, który całym życiem, śmiercią i zmartwychwstaniem dał świadectwo Prawdzie. Wskazał i wytyczył drogę pełnego wyzwolenia ku pełni świętości i dobra (por. J 18,37)⁸. Według św. Jana Pawła II „tylko wolność podporządkowana Prawdzie prowadzi osobę ludzką ku jej autentycznemu dobru. Dobrem osoby jest istnienie w Prawdzie i czynienie Prawdy”⁹.

Ks. Jerzy Popiełuszko często podczas różnorodnych nabożeństw, mówiąc o prawdzie, nawiązywał do prawidłowej formacji sumienia ludzkiego, które jest najważniejszym miernikiem dobra i zła. Jednakże zależy to od prawidłowego ukształtowania go przez człowieka. Ks. Popiełuszko zwracał uwagę wiernych, iż prawdziwy pokój można znaleźć tylko wtedy, gdy podejmowane wybory w życiu będą dokonywane w zgodzie z prawidłowo uformowanym sumieniem¹⁰. Św. Jan Paweł II w encyklice *Fides et ratio* napisał o dążeniu do prawdy: „właściwym przedmiotem pragnienia jest prawda. (...) Poszukiwania nie mniej ważne niż w sferze teoretycznej prowadzone są także w sferze praktycznej: mam na myśli poszukiwanie prawdy odnoszącej się do dobra, które należy spełnić. Podejmując bowiem działanie etyczne i postępując zgodnie ze swoją wolną i prawidłowo

⁵ Fordon to miasto o charakterze przemysłowo-handlowym w okolicach Bydgoszczy. W XIX wieku utworzono tam dom poprawczy dla kobiet. W okresie międzywojennym pełnił on funkcję więzienia dla kobiet skazanych w procesach politycznych, a w stanie wojennym (1981-1982) obozu dla internowanych działaczek „Solidarności”.

⁶ *Kromka chleba. Wybór myśli z pism i przemówień J. Em. Ks. Prymasa Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Prymasa Polski, na każdy dzień roku*, red. Z. Peszkowski, Katolicki Ośrodek Wydawniczy „Veritas”, Londyn 1972, s. 12.

⁷ J. Popiełuszko, *Homilia z 27 lutego 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 108; por. także: *Homilia z 27 czerwca 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 41-43; *Homilia z 26 września 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 65-68; *Homilia z 26 lutego 1984 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 170-174.

⁸ Zob. G.K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, dz. cyt., s. 61-63.

⁹ Jan Paweł II, *Słowa do Polaków podczas modlitwy Anioł Pański Prawda*. (20.10.1984 r.), w: *Anioł Pański z papieżem Janem Pawłem II*, red. S. Dziwisz, J. Kowalczyk, T. Rakoczy, Wyd. Libreria Editrice, Watykan 1986, t. 2, s. 459-461.

¹⁰ Zob. KKK 1777-1794.

ukształtowaną wolą, człowiek wchodzi na drogę wiodącą do szczęścia i dąży do doskonałości. Także w tym przypadku jego celem jest prawda¹¹.

Ks. Jerzy Popiełuszko w jednym z kazań, podczas mszy św. za Ojczyznę mówił: „Pomnażać dobro i zwyciężać zło to na co dzień kierować się prawdą. Prawda jest bardzo delikatną właściwością naszego rozumu. Dążenie do prawdy wszczepił w człowieka sam Bóg. Stąd w człowieku jest naturalne dążenie do prawdy i niechęć do kłamstwa. Prawda i męstwo to wartości bardzo ważne w życiu każdego człowieka, a zwłaszcza chrześcijanina. (...) Bo w ludziach jest naturalna tęsknota za prawdą.”¹² „Człowiek sprawiedliwy to ten, który kieruje się prawdą i miłością. Bo im więcej jest w człowieku prawdy i miłości, tym więcej i sprawiedliwości. Sprawiedliwość musi iść w parze z miłością, bo bez miłości nie można być w pełni sprawiedliwym. Gdzie jest brak miłości, dobra, tam na jej miejsce wchodzi nienawiść i przemoc. (...) Warunkiem pokoju w sumieniu, pokoju w rodzinie, pokoju w Ojczyźnie i świecie jest sprawiedliwość oparta na miłości. Wszyscy, bez wyjątku, pragniemy pokoju. Ale pokoju nie można zachować tylko przez słowne deklaracje, tylko przez słowa, choćby szczerze, nie mówiąc o demagogicznych. Stąd też dla pokoju i spokoju w Ojczyźnie, dla stworzenia warunków do radosnego i owocnego budowania w domu ojcystym, trzeba najpierw usunąć to wszystko, co naród odczuwa jako niesprawiedliwość społeczną”¹³.

Błogosławiony, głosząc społeczną naukę Kościoła, zwracał uwagę, iż u podwalin dobrze funkcjonującego społeczeństwa musi leżeć prawidłowe rozeznanie między dobrem a złem. Granicę pomiędzy nimi wyznacza tylko Prawda, której źródło tkwi w Bogu [Jej uosobieniem jest Jezus Chrystus (por. J 14,6)¹⁴]. Ks. Popiełuszko bardzo często przypominał, że pominięcie, lekceważenie owej wartości, zawsze wiedzie do ubożenia człowieka, a co za tym idzie – do wielkiej, osobowej

¹¹ FR 25.

¹² J. Popiełuszko, *Homilia wygłoszona 8 października 1984 r. podczas Mszy św. za Ojczyznę w Kościele p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Bytomiu*, w: *Tyś jest kapłanem na wzór... ks. Jerzy Popiełuszko w Bytomiu 8 października 1984 r.*, red. A. Sznajder, Wyd. Oddział IPN – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Katowice 2010, s. 13.

¹³ J. Popiełuszko, *Homilia z 24 czerwca 1984 r.*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982-1984*, dz. cyt., s. 155, por. także: *Homilia z 29 sierpnia 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 56-59; *Homilia z 26 grudnia 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 88-91; *Homilia z 24 kwietnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 118-123; *Homilia z 25 grudnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 162-165; *Homilia z 25 września 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 147-152; *Homilia z 27 listopada 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 158-161.

¹⁴ „«Prawda» Chrystusa to wieczna prawda Boga, który objawił się nam nie tylko przez stworzenie świata, ale także poprzez Pismo Święte, a nade wszystko w swoim Synu Jezusie Chrystusie”. Jan Paweł II, Orędzie na XXXI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Głosic Jezusa – Drogę, Prawdę, Życie*. (24.01.1997 r.), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.), 3(1997) nr 1-2, s. 9-10.

i społecznej krzywdy. W przesłaniu ks. Jerzego nt. prawdy bardzo istotne jest, by wolność człowieka była oparta właśnie na owej wartości. W tym zawiera się posłannictwo ks. Jerzego¹⁵.

2. WOLNOŚĆ

Kolejną wartością, której ks. Jerzy Popiełuszko poświęcił wiele miejsca w swoich kazaniach jest: wolność. Jawi się ona jako niepodważalny atrybut człowieka. Specyficznym jest fakt, iż męczennik temat wolności zawsze zestawiał z: godnością człowieka. Wartości te są mocno zespolone i wzajemnie korespondują ze sobą. Ks. Popiełuszko rozgraniczał pojęcie wolności jako: zewnętrznej i wewnętrznej. W sposób szczególny takie rozgraniczenie było dobitne w czasie zniewolenia Polaków systemem komunistycznym. Wolność zewnętrzną ks. Popiełuszko postrzegał jako pewien ideał, do którego należy dążyć. Ówczesna sytuacja społeczno-polityczna daleka była do powszechnej wolności zewnętrznej. Dlatego też ks. Jerzy starał się kształtować u swoich słuchaczy postawę wewnętrznej wolności. W czasie zewnętrznego zniewolenia nauczał, iż każde zniewolenie wnętrza, kryzys człowieka i społeczeństwa bierze początek w świadomym odrzuceniu Bożego prawa. Wolność w kazaniach ks. Popiełuszki zawsze ma odniesienie do prawdy, dobra, miłości i pozytywnych wartości. Gdyż prawdziwa wolność nie polega na czynieniu wszystkiego, co tylko człowiek może, ale polega ona na dokonywaniu takich wyborów, by w efekcie wolność miała odniesienie do dobra. Wolność człowieka nie może być oderwana od uniwersalnej prawdy, która o niej stanowi¹⁶.

Ks. Jerzy Popiełuszko dar wolności przedstawiał jako obraz wielkiej miłości Boga do Człowieka¹⁷. Błogosławiony bardzo często przywoływał, iż warunkiem zachowania godności człowieka jest zachowanie wolności wewnętrznej, nawet wówczas, gdy siłą pozbawia się wolności zewnętrznej. W jednym z kazań mówił:

¹⁵ Zob. G.K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, s. 67.

¹⁶ P. Nitecki, *Prorok wolności*, źródło: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/T/TH/THO/popieluszko.html> (18.5.2017 r.); zob. tenże, *Znak zwycięstwa. Ksiądz Jerzy Popiełuszko (1947-1984)*, Wyd. PAX, Warszawa 1998, s. 92-119.

¹⁷ J. Popiełuszko, *Homilia z 30 stycznia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 97-101, por. także: *Homilia z 26 września 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 65-67; *Homilia z 26 grudnia 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 88-91; *Homilia z 27 lutego 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 105-108; *Homilia z 27 listopada 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 158-161; *Homilia z 26 lutego 1984 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 170-174; tenże, *Droga krzyżowa podczas I Pielgrzymki Robotników na Jasną Górę – 18 września 1983 r.*, w: *Zło dobrem zwycięża. 9 dni z błogosławnym Księdzem Jerzym Popiełuszką. Modlitewnik*, Wyd. Flos Carmeli, Poznań 2010, s. 54-70.

„Zachować godność człowieka, to pozostać wewnątrznie wolnym, nawet przy zewnętrznym zniewoleniu. (...) «Prawdziwie wolnym staje się tylko ten człowiek, który zabiega o taką samą wolność dla innych (...) Być wolnym, to żyć zgodnie ze swym sumieniem. W tym wolność sumienia i religii jest pierwszym i niezbywalnym prawem osoby ludzkiej (...) Społeczeństwo wyrosłe na bazie czysto materialistycznej odmawia człowiekowi wolności, (...) gdy tłumy twórczość duchową człowieka w imię fałszywego ładu ideologicznego, gdy odmawia ludziom prawa do zrzeszania się, gdy w praktyce unicestwia prawo do uczestnictwa w życiu publicznym. (...) Uwalnianie od niesprawiedliwości, od strachu, od przymusu, od cierpienia nie służyłoby niczemu, gdyby człowiek pozostał niewolnikiem w głębi serca»¹⁸. Wtedy chrześcijanin znajduje siłę do walki o wolność i pokój, gdy w Bogu pokłada nadzieję»¹⁹. W okresie stanu wojennego, kiedy to Ojczyzna w sposób szczególny była zniewolona, rozróżnienie na wolność zewnętrzną i wewnętrzną było bardzo dobitne. Pewnym remedium na zachowanie wolności wnętrza, jak wskazywał ks. Jerzy, było trwanie przy prawdzie, dobru i Ewangelii, wcielanie jej każdego dnia w życie²⁰.

W ostatnich słowach, wypowiedzianych publicznie przed śmiercią 19 października 1984 roku w Bydgoszczy, podczas rozważań różańcowych ks. Jerzy mówił: „Aby zwyciężać zło dobrem, trzeba troszczyć się o cnotę męstwa. Cnota męstwa jest przewyciężaniem ludzkiej słabości, zwłaszcza lęku i strachu. Chrześcijanin musi pamiętać, że bać się trzeba tylko zdrady Chrystusa za parę srebrników jałowego spokoju. Chrześcijaninowi nie może wystarczyć tylko samo potępienie zła, kłamstwa, tchórzostwa, zniewalania, nienawiści, przemocy, ale sam musi być prawdziwym świadkiem, rzecznikiem i obrońcą sprawiedliwości, dobra, prawdy, wolności i miłości”²¹. Ks. Popiełuszko był świadom, iż człowiek odrzucający Dekalog doznaje wewnętrznego rozdarcia, dlatego też dla uchronienia wolności wewnętrznej w codzienności postulował odwagę²².

¹⁸ Błogosławiony w kazaniu przywołuje wypowiedź Ojca Świętego. Jan Paweł II, Orędzie na XIV Światowy Dzień Pokoju *Chcesz służyć sprawie pokoju – szanuj wolność*. (1.01.1981 r.), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 2(1981) nr 11, s. 21.

¹⁹ J. Popiełuszko, *Homilia z 25 grudnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 164.

²⁰ Zob. M. Szczęsny, *Aktualność społecznego nauczania ks. Jerzego Popiełuszki*, w: *Nauczanie społeczne i męczeństwo ks. Jerzego Popiełuszki*, red. T. Guz, A. Niedużak, R. Tłuczek, Wyd. Polihymnia, Lublin 2009, s. 153-154.

²¹ J. Popiełuszko, *Różaniec – Tajemnice Bolesne. Ostatnie słowa do narodu wypowiedziane w Bydgoszczy 19 października 1984 r.*, w: *Zło dobrem zwyciężał*, dz. cyt., s. 77-78.

²² Zob. J. Popiełuszko, *Homilia z 29 stycznia 1984 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 166-169; zob. także: *Homilia z 30 maja 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 35-36; *Homilia z 27 sierpnia 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 57-59; *Homilia z 26 września 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 65-67; *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 142-146; *Homilia z 29 stycznia 1984 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełusz-*

3. SPRAWIEDLIWOŚĆ

Kolejną wartością, która prawidłowo formuje człowieka i społeczeństwo jest sprawiedliwość, jako wartość i zasada. Ks. Jerzy mówił: „Sprawiedliwość to równość wobec prawa (...) to przyznawanie każdemu należnych praw. To godziwa zapłata za godziwą pracę. To niemożliwość wyrzucenia z pracy czy pozbawienia stanowiska za to, że ktoś inaczej chce dobra Ojczyzny. (...) Sprawiedliwość to pluralizm. (...) To stworzenie dla młodzieży takich warunków, w których mogłaby ona realizować kształtowanie osobowości, (...) to ugoda społeczna z gwarancją, że Naród nie będzie kolejny raz oszukany, że czas budowania wspólnego domu ojczyzostego za kilka lat nie okaże się znowu okresem błędów i wypaczeń. Że trud i praca Narodu nie będą zmarnowane”²³.

Błogosławiony w swoich kazaniach często upominał się o sprawiedliwość, zwłaszcza tę, która tak bardzo łączy się z życiem człowieka i możliwością godnego funkcjonowania społeczeństwa. Wartość ta w okresie duszpasterskiej posługi „żoliborskiego świadka”, była bardzo widocznie nieposzanowana przez rządzących, co wpływało destrukcyjnie na społeczność i obywateli. Ks. Jerzy często podkreślał, iż bark tej elementarnej cnoty, wartości, prowadzi do faktu, iż publicznie w miejsce miłości pojawia się nienawiść, a tam gdzie winna królować sprawiedliwość, obecne jest jej zaprzeczenie. Ks. Popiełuszko uważał, że osoby i struktury burzące ład wartości są krzywdzicielami ludzi. Dlatego w swoich kazaniach, popartych katolicką nauką społeczną Kościoła mówił, że źródłem sprawiedliwości jest tylko sam Bóg. Gdzie brak miejsca dla Boga i Jego przykazań, tam nigdy nie będzie prawdziwej i owocnej sprawiedliwości²⁴.

Ks. Jerzy, nawiązując często do wydarzeń historycznych z dziejów naszej Ojczyzny, oraz przywołując sylwetki wielkich patriotów, kreślił obraz życia w poszanowaniu podstawowych wartości, które w historii były zawsze aktualne. Dla ks. Jerzego Popiełuszki systematyczne zabieganie o fundamentalne wartości, to ciągła walka o sprawiedliwość. Błogosławiony nauczał: „Ważną sprawą dla chrześcijanina jest uświadomienie sobie, że źródłem sprawiedliwości jest sam

---

ko. *Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 166-169; *Homilia z 26 lutego 1984 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 170-174; *Homilia z 24 kwietnia 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 118-123; G. K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, dz. cyt., s. 69-71, 78.

²³ J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 144-145; por. tenże, *Droga krzyżowa podczas I Pielgrzymki Robotników na Jasną Górę – 18 września 1983 r.*, w: *Zło dobrem zwycięża!*, dz. cyt., s. 54-70.

²⁴ Zob. tenże, *Homilia z 24 czerwca 1984 r.*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982-1984*, dz. cyt., s. 155-160.

Bóg. Trudno więc mówić o sprawiedliwości tam, gdzie nie ma miejsca dla Boga i Jego przykazań, gdzie słowo «Bóg» jest urzędowo eliminowane z życia narodu. Należy więc w tym miejscu zdać sobie sprawę z niesprawiedliwości i krzywdy, jaką czyni się naszemu narodowi w zdecydowanej większości chrześcijańskiemu, gdy uprzednio się go ateizuje, co gorsza, za pieniądze wypracowane również przez chrześcijan. Gdy niszczy się w duszach dzieci i młodzieży wartości chrześcijańskie, które wszczepiali im od kolebki rodzice²⁵.

Ks. Jerzy Popiełuszko, czerpiąc inspirację do kazań z homilii i słów Prymasa Tysiąclecia kard. Stefana Wyszyńskiego i Ojca Świętego Jana Pawła II, często odwoływał się do ich przykładu. Cnotę sprawiedliwości postrzegał, za św. Janem Pawłem II, w pojednaniu ludzi i w miłości²⁶: „Trzeba wyciągnąć ręce do pojednania w duchu miłości, ale i w duchu sprawiedliwości, bo jak mówił Ojciec Święty (...), nie może istnieć miłość bez sprawiedliwości i sprawiedliwość bez miłości. Miłość przerasta sprawiedliwość, a jednocześnie znajduje potwierdzenie w sprawiedliwości²⁷. „Człowiek sprawiedliwy to ten, który kieruje się prawdą i miłością. Bo im więcej w człowieku jest prawdy i miłości, tym więcej i sprawiedliwości. (...) Bardzo ważną sprawą dla chrześcijanina jest uświadomienie sobie, że źródłem sprawiedliwości jest sam Bóg²⁸”.

4. SOLIDARNOŚĆ

Błogosławiony, wśród podstawowych wartości człowieka i społeczeństwa, wymieniał również cnotę solidarności. To słowo odnosił do nazwy związku zawodowego oraz do zasady dobra wspólnego. Solidarność dla ks. Jerzego była jednością i wspólnotą miłości chrześcijan. Tak w jednym z kazań definiował tę cnotę: „Solidarność (...) To wołanie wielkim głosem o poszanowanie ludzkiej godności, to jednocześnie dostrzeganie drugiego człowieka i jego problemów. To troska o uwięzionych, upominanie się o wolność dla nich, to opieka nad ich rodzinami.

²⁵ Tenże, *Homilia wygłoszona 8 października 1984 r., podczas Mszy św. za Ojczyznę w Kościele p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Bytomiu*, w: *Tyś jest kapłanem na wzór... ks. Jerzy Popiełuszko w Bytomiu 8 października 1984 r.*, dz. cyt., s. 12. Zob. M. Szczęsny, *Aktualność społecznego nauczania ks. Jerzego Popiełuszki*, dz. cyt., s. 155-158.

²⁶ Zob. G.K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, dz. cyt., s. 79, 81-82.

²⁷ J. Popiełuszko, *Homilia z 27 marca 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 113. Błogosławiony powołuje się tutaj na słowa św. Jana Pawła II z kazania wygłoszonego podczas mszy św. na pl. Zwycięstwa w Warszawie 2 czerwca 1979 r. *Jan Paweł II. Pielgrzymki do Ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Homilie i przemówienia*, red. J. Poniewierski, Wyd. Znak, Kraków 2005, s. 32-36.

²⁸ J. Popiełuszko, *Homilia z 24 czerwca 1984 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 182.

To braterska troska o wszystkich, którzy są szykanowani i dyskryminowani za nasze wspólne przekonania. To obowiązek likwidowania zła i mechanizmów jego działania. To ukazywanie młodzieży wielu przemilczanych spraw naszej Ojczyzny²⁹. Prawda, wolność i sprawiedliwość to pierwszoplanowe i sztandarowe wartości, które ks. Jerzy Popiełuszko podejmował w nauczaniu, jako treściowe wypełnienie hasła: „solidarność ludzkich serc”. Zagłębienie się w solidarności – z punktu widzenia katolickiej nauki społecznej – prowadzi do potrzeby odrodzenia idei, sposobu myślenia o człowieku, wartościach pracy, miejscu człowieka w świecie i jego relacji do Boga. Przejawem posługi ludziom było zanurzenie w „solidarność serc”, która legła u podstaw działalności wśród ludzi pracy i społecznej Męczennika³⁰.

„Solidarność” jako związek zawodowy ks. Jerzy Popiełuszko, za św. Janem Pawłem II, przedstawiał jako nadzieję i prawdziwą siłę Narodu. Organizację, która bardzo autentycznie jednoczy Polaków i niesie nadzieję, w przeciwieństwie do ówczesnych elit³¹. Ks. Popiełuszko mówił: „Solidarność to jedność serc, umysłów i rąk, zakorzenionych w ideałach, które są zdolne przemieniać świat na lepsze. To nadzieje milionów Polaków. Nadzieja tym silniejsza, im bardziej jest zespolona ze źródłem wszelkiej nadziei – z Bogiem. Solidarność – jak mówił Ojciec Święty po powrocie z Afryki – to imię jedności i wspólnoty. To głęboka treść, jaką zadali sobie Polacy lat osiemdziesiątych”³². „Solidarność” w nauczaniu ks. Popiełuszki to przede wszystkim ciągłe i nieustanne dążenie połączonego chrześcijańską miłością narodu, społeczeństwa i samego człowieka do obrony podstawowych wartości, oraz budowanie na nich prawdziwej osoby ludzkiej i cywilizacji³³.

²⁹ Tenże, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 145.

³⁰ Zob. G.K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, dz. cyt., s. 79-85; N. Mojżyn, *Immersyjny wymiar Muzeum bł. Jerzego Popiełuszki w Warszawie*, w: *Śmierć bł. ks. Jerzego Popiełuszki z perspektywy 30 lat*, red. M. Kindziuk, Wyd. UKSW, Warszawa 2016, s. 85.

³¹ Zob. Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas Mszy św. dla delegacji NSZZ „Solidarność”*. (18.01.1981 r.), w: *Nauczanie papieskie*, red. E. Weron, A. Jaroch, t. IV, Wyd. Pallottinum, Poznań 1989, s. 53-54; tenże, *Słowa do Polaków podczas audiencji generalnej*. (3.01.1982 r.), w: *Leksykon wypowiedzi Jana Pawła II do Polaków*, red. Z. Wietrzak, Wyd. WAM, Kraków 2006, s. 354-358; tenże, *Słowa do Polaków podczas audiencji generalnej*. (15.01.1981 r.), w: tamże, s. 362-363; tenże, *Słowa do Polaków podczas audiencji generalnej*. (22.09.1982 r.), w: tamże, s. 372-373.

³² Błogosławiony przytacza słowa św. Jana Pawła II z modlitwy Anioł Pański. Jan Paweł II, *Stan wojenny w Polsce. Słowa Papieża z 24 lutego 1982 r.*, „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 2(1982) nr 2, s. 15; J. Popiełuszko, *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, dz. cyt., s. 145.

³³ Zob. G.K. Szczecina, *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki*, dz. cyt., s. 85-87.

Bibliografia

Czaczkowska E.K., Wiścicki T., *Ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Wyd. Świat Książki, Warszawa 2009.

Czaczkowska E.K., Wiścicki T., *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Wiara, nadzieja, miłość. Biografia błogosławionego*, Wyd. Edipresse Książki, Warszawa 2017.

Jan Paweł II, Encyklika *Fides et ratio* (14.9.1998 r.).

Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona podczas Mszy św. dla delegacji NSZZ „Solidarność”* (18.1.1981 r.), w: *Nauczanie papieskie*, red. E. Weron, A. Jarocho, Wyd. Pallottinum, Poznań 1989, t. IV, s. 53-54.

Jan Paweł II, Orędzie na XIV Światowy Dzień Pokoju *Chcesz służyć sprawie pokoju – szanuj wolność* (1.1.1981 r.), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 2(1981) nr 11, s. 21.

Jan Paweł II, Orędzie na XXXI Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu *Głosić Jezusa – Drogę, Prawdę, Życie* (24.1.1997 r.), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 3(1997) nr 1-2, s. 9-10.

Jan Paweł II, *Słowa do Polaków podczas audiencji generalnej* (15.1.1981 r.), w: *Leksykon wypowiedzi Jana Pawła II do Polaków*, red. Z. Wietrzak, Wyd. WAM, Kraków 2006, s. 362-363.

Jan Paweł II, *Słowa do Polaków podczas audiencji generalnej* (22.9.1982 r.), w: *Leksykon wypowiedzi Jana Pawła II do Polaków*, red. Z. Wietrzak, Wyd. WAM, Kraków 2006, s. 372-373.

Jan Paweł II, *Słowa do Polaków podczas audiencji generalnej* (3.1.1982 r.), w: *Leksykon wypowiedzi Jana Pawła II do Polaków*, red. Z. Wietrzak, Wyd. WAM, Kraków 2006, s. 354-358;

Jan Paweł II, *Słowa do Polaków podczas modlitwy Anioł Pański Prawda* (20.10.1984 r.), w: *Anioł Pański z papieżem Janem Pawłem II*, red. S. Dziwisz, J. Kowalczyk, T. Rakoczy, Wyd. Libreria Editrice, Watykan 1986, t. 2, s. 459-461.

Jan Paweł II, *Stan wojenny w Polsce. Słowa Papieża z 24 lutego 1982 r.*, „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 2(1982) nr 2, s. 15.

Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Homilie i przemówienia*, red. J. Poniewierski, Wyd. Znak, Kraków 2005.

Kindziuk M., *Matka Świętego. Poruszające świadectwo Marianny Popiełuszko*, Wyd. Znak, Kraków 2012.

Kindziuk M., *Świadek Prawdy. Życie i śmierć księdza Jerzego Popiełuszki*, Wyd. Święty Paweł, Częstochowa 2010.

Komar J., *Warszawskie manifestacje patriotyczne 1860-1861*, Wyd. PWN, Warszawa 1970.

Kromka chleba. Wybór myśli z pism i przemówień J. Em. Ks. Prymasa Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Prymasa Polski, na każdy dzień roku, red. Z. Peszkowski, Katolicki Ośrodek Wydawniczy „Veritas”, Londyn 1972.

Małacki Z., *Świadek trudnych czasów*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982-1984*, red. Z. Małacki, Agencja Wydawnicza i Reklamowa AKCES, Warszawa 2004, s. 3-8.

Mularska A., *Święty wśród nas. Błogosławiony ksiądz Jerzy Popiełuszko*, Wyd. Rafael, Kraków 2015.

Mojżyn N., *Immersyjny wymiar Muzeum bł. Jerzego Popiełuszki w Warszawie*, w: *Śmierć bł. ks. Jerzego Popiełuszki z perspektywy 30 lat*, red. M. Kindziuk, Wyd. UKSW, Warszawa 2016, s. 63-86.

Nitecki P., *Znak zwycięstwa. Ksiądz Jerzy Popiełuszko (1947-1984)*, Wyd. PAX, Warszawa 1998.

P. Nitecki, *Prorok wolności*, źródło: <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/T/TH/THO/popieluszko.html> (18.5.2017).

Popiełuszko J., *Droga krzyżowa podczas I Pielgrzymki Robotników na Jasną Górę – 18 września 1983 r.*, w: *Zło dobrem zwyciężał. 9 dni z Błogosławionym Księdzem Jerzym Popiełuszką. Modlitewnik*, red. W. Ciak, Wyd. Flos Carmeli, Poznań 2010, s. 54-70.

Popiełuszko J., *Homilia wygłoszona 8 października 1984 r. podczas Mszy św. za Ojczyznę w Kościele p. w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Bytomiu*, w: *Tyś jest kapłanem na wzór... ks. Jerzy Popiełuszko w Bytomiu 8 października 1984 r.*, red. A. Sznajder, Wyd. Oddział IPN – Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, Katowice 2010, s. 11-15.

Popiełuszko J., *Homilia z 24 czerwca 1984 r.*, w: *Ksiądz Jerzy Popiełuszko. Kazania 1982-1984*, s. 155-160.

Popiełuszko J., *Homilia z 24 kwietnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, red. A. Majewski, Paryż 1984, Wyd. Libella, s. 118-123.

Popiełuszko J., *Homilia z 25 grudnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 162-165

Popiełuszko J., *Homilia z 25 grudnia 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 162-165.

Popiełuszko J., *Homilia z 25 września 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 147-152.

Popiełuszko J., *Homilia z 26 grudnia 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 88-91.

Popiełuszko J., *Homilia z 26 lutego 1984 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 170-174.

Popiełuszko J., *Homilia z 26 września 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 65-67.

Popiełuszko J., *Homilia z 27 lutego 1983 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 105-108.

Popiełuszko J., *Homilia z 27 czerwca 1982 r.*, w: *Ks. Jerzy Popiełuszko. Kazania patriotyczne*, s. 41-43.

Popiełuszko J., *Homilia z 27 listopada 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, s. 158-161.

Popiełuszko J., *Homilia z 27 lutego 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, s. 105-108.

Popiełuszko J., *Homilia z 27 marca 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, s. 110-113.

Popiełuszko J., *Homilia z 27 sierpnia 1982 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, s. 57-59.

Popiełuszko J., *Homilia z 28 sierpnia 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, s. 142-146;

Popiełuszko J., *Homilia z 29 stycznia 1984 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, s. 166-169.

Popiełuszko J., *Homilia z 30 maja 1982 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, s. 35-36.

Popiełuszko J., *Homilia z 30 stycznia 1983 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, s. 97-101.

Popiełuszko J., *Homilia z 31 października 1982 r.*, w: Ks. Jerzy Popiełuszko. *Kazania patriotyczne*, s. 72-75.

Popiełuszko J., *Różaniec – Tajemnice Bolesne. Ostatnie słowa do narodu wypowiedziane w Bydgoszczy 19 października 1984 r.*, w: *Zło dobrem zwycięża!*, s. 72-80.

Sochoń J., *Tama. Opowieść o życiu i męczeństwie księdza Jerzego Popiełuszki*, Wyd. WAM, Kraków 2010.

Szczecina G.K., *Aktualność przesłania moralnego bł. ks. Jerzego Popiełuszki w perspektywie przemian społecznych w Polsce po 1989 roku*, Wyd. Nova Sandec, Nowy Sącz 2015.

Szczęśny M., *Aktualność społecznego nauczania ks. Jerzego Popiełuszki*, w: *Nauczanie społeczne i męczeństwo ks. Jerzego Popiełuszki*, red. T. Guz, A. Niedużak, R. Tłuczek, Wyd. Polihymnia, Lublin 2009, s. 143-163.

Streszczenie

Kazania ks. Jerzego Popiełuszki wygłaszane podczas słynnych na całą Polskę mszy św. za Ojczyznę w okresie stanu wojennego, już na stałe wpisały się w narodową historię. Treść swoich kazań ks. Jerzy poświęcił w głównej mierze podstawowym wartościom: prawdzie, wolności, sprawiedliwości i solidarności. Zauważał w nich, że dążenie do prawdy jest nie tylko wpisane w naturę człowieka, ale także w jego powołanie. Podstawą ładu społecznego i wewnętrznego spokoju człowieka jest prawda, która wyzwala człowieka od zniewoleń i zła. Ks. Popiełuszko akcentował to, co najbardziej stanowi o człowieczeństwie, a więc: godność i wolność. Błogosławiony bardzo mocno uwydatnił, iż warunkiem zachowania

godności człowieka jest zachowanie wolności wewnętrznej, nawet gdy zagrożona jest wolność zewnętrzna. Dążenie do prawdziwej wolności może dokonać się tylko poprzez konsekwentny wybór Bożej hierarchii wartości. Mówiąc o cnocie sprawiedliwości ks. Popiełuszko podkreślał, iż skupia się ona w realizacji wartości: prawdy i miłości. To te wartości są najlepszym uosobieniem i wyrażeniem sprawiedliwości. Błogosławiony w swoim nauczaniu upominał się o sprawiedliwość w życiu publicznym, gdyż cnota ta jest nierozrwalna z życiem człowieka i możliwością godnego funkcjonowania społeczeństwa. Solidarność w kazaniach ks. Jerzego była określana w dwojaki sposób: jako cnota i jako NSZZ „Solidarność”. To w realizacji wartości solidarności ks. Jerzy Popiełuszko upatrywał jedność Polaków, w osiągnięciu i realizacji pokoju społecznego, a przede wszystkim pokoju serc. W związku zawodowym „Solidarność” widział nadzieję na ogólnonarodowe dobro, które powinno wyrażać się poprzez poszanowanie podstawowych wartości człowieka i społeczeństwa.

Słowa kluczowe: ks. Jerzy Popiełuszko, nauczanie społeczne, prawda, wolność, sprawiedliwość, solidarność, msze święte za ojczyznę

The Fundamental Human and Social Values in Blessed Jerzy Popieluszko's Preaching

Summary

Rev. Jerzy Popiełuszko and his sermons preached at his nationwide famous *Masses for the Homeland* which he celebrated during the time of the martial law have become a part of the Polish history. They focused on four values: truth, freedom, justice and solidarity. According to Popieluszko the search for the truth was not only inscribed into the nature of man, but was also his or her calling. He was teaching that what constitutes the humanity is dignity and liberty. The interior freedom is a condition of retaining the human dignity, even when the external liberty is limited. Speaking on justice, he was emphasising that this value puts into practice the previous ones. Blessed Jerzy Popiełuszko demanded justice in the public life because it is indissoluble with personal and social life. He was using the term *solidarity* in a twofold way: as the virtue and the trade union *Solidarity*. The Polish unity could be achieved by applying the principle of solidarity and the peace of heart would lead to the social peace. He hoped the *Solidarity* trade union would promote the fundamental human and social values.

Keywords: Jerzy Popieluszko, social teaching, truth, freedom, justice, solidarity, *Masses for the Homeland*